

Eötvös Loránd Tudományegyetem

Bölcsészettudományi Kar

DOKTORI DISSZERTÁCIÓ

Kohári Anna

Időzítési mintázatok a magyar beszédben

Nyelvtudományi Doktori Iskola,

Dr. Tolcsvai Nagy Gábor DSc, akadémikus, egyetemi tanár,

a Nyelvtudományi Doktori Iskola vezetője

Alkalmazott Nyelvészeti Doktori Program,

Dr. Gósy Mária DSc, egyetemi tanár, a program vezetője

A bíráló bizottság tagjai:

A bizottság elnöke: Dr. Gósy Mária DSc, egyetemi tanár

Hivatalosan felkért bírálók:

Dr. Bóna Judit PhD, habilitált egyetemi docens

Dr. Gocsál Ákos PhD, egyetemi adjunktus

A bizottság további tagjai és tudományos fokozatuk:

Dr. Neuberger Tilda PhD, tudományos segédmunkatárs, a bizottság titkára

Dr. Beke Adrás PhD

Dr. Bárkányi Zsuzsa PhD, egyetemi adjunktus, Dr. Sztahó Dávid PhD,

tudományos segédmunkatárs (póttagok)

Témavezető és tud. fokozata: Dr. Markó Alexandra PhD,

habilitált egyetemi docens

Budapest, 2016.

Tézisek

1. Mérési adatokkal is igazoltuk azt a korábbi szakirodalmi megállapítást, hogy a magyar beszéd beszédritmusbeli sajátosságai a klasszikusan szótag-időzítésű nyelvekéhez hasonló (20 köznyelvi beszélő beszéde alapján).

2. Eltéréseket találtunk a különböző beszédmodok beszédritmusa között a magyar beszédben. Spontán beszédben általánosságban nagyobb variabilitás jelent meg a magánhangzós szakaszok és a mássalhangzós szakaszok időtartamában, mint felolvasásban. A magánhangzós szakaszokra épülő mérőszámok (ΔV , VarcoV, nPVI-V) teljes szövegre kapott értékei minden beszélőnél következetesen nagyobbak voltak spontán beszédben, mint felolvasásban. A többi mérőszám esetében azonban változó volt, hogy ez az eltérés valóban realizálódott-e a két beszédmód között.

3. Megcáfoltuk azt a szakirodalomban található állítást, hogy a magánhangzós szakaszok időtartamának aránya a teljes beszédidőtartamhoz képest (%V) alapvetően független lenne az artikulációs tempótól. A különböző beszélők globális artikulációs tempója összefüggést mutat a %V mérőszám értékeivel, tehát az, hogy ki milyen lassan vagy gyorsan beszél, kapcsolatban van azzal, hogy mekkora a magánhangzók és a mássalhangzók időtartamának az aránya. A beszélőkön belüli tempóingadozás azonban nem mutatott kapcsolatot ezzel az aránnyal.

4. Igazoltuk (20 köznyelvi beszélő beszédében), hogy a szövegfelolvasás tagmondataira általában a lassuló trend jellemző.

5. A szövegfelolvasások és spontán monológok egészére sem a lassulás, sem a gyorsulás nem volt jellemző az általunk vizsgált lépésstatisztikai módszerrel. Egyfajta egyensúly jelent meg ezekben a hosszabb beszédrészekben, amely sajátos mintázatot mutatott.

6. A különálló mondatok felolvasása esetében a beszélők jellemzően jobban lassítanak a megnyilatkozás végén, mint a szövegfelolvasásokban.

7. Igazoltuk, hogy a felolvasásban a megnyilatkozás vége a nem modális zöngeminőség vagy a lassulás megjelenése vagy mindkét tényező által nagy valószínűséggel jelöltté válik. Az általunk vizsgált módszerekkel azonban nem mutatható ki közvetlen kapcsolat a két tényező megnyilatkozás végi megjelenésében.